

Innhold

Forord 5

Innledning 13

- Kritikkhistorie og andre historier 14
- Fra litteraturhistorie til kritikkhistorie 16
- Historiografiske refleksjoner 17
- Kritikkhistoriens dypstruktur: de fire akser 20

1870–1890:

POLITISERING AV ESTETIKKEN 25

- Fellesnordisk kritikkoffentlighet 28
- Endringer i det norske presselandskapet 30
- En ny generasjon kritikere 33
- Nye vurderingskriterier 36
- 1877 og sannhetskravet 37
- Det moderne gjennombruddets retorikk 38
- Oppsplitting av kritikkoffentligheten 39

Frå kristentru målreising til anarkistisk konfrontasjon. Arne Garborg og Fedraheimen (1877–1882) 45

- Vinje som modell 45
- Målstriden som litteraturkritisk motor 46
- Kritikar-redaktøren Garborg 47
- Realisme og naturalisme 50

Sars-kretsen som fødselshjelper:

Vitenskap og litteratur finner sammen 53

- Sars' tidsskrifter 54
- Poetokratiet rykker frem 1882–1884 55
- De harmoniserende venstreidealistene 57
- Det kritiske venstre 60
- Estetiske motsetninger, felles samfunnsmessig prosjekt 61

Kritikk på troens grunn 1870–1894 63

- Luthersk Kirketidende* og den fraværende litteraturkritikk hos de lavkirkelige 63

- Luthersk Ugeskrift* – høykirkelig kamp mot naturalismen 64
- Verdikamp 66

Kritikken ved sensurens grenser I: Bohemstriden 1885–1887 67

- Fra Kristiania-Bohêmen 67
- Liberalismen som skjøge 68
- Margrete Vullums anmeldelse av *Albertine* 70

1890–1905: PROFESJONALISERING AV KRITIKKEN 75

- Kommunikasjon, distribusjon og markedsføring 75
- Psykologi og ny idealisme 78
- Organisering og lovgivning 82
- Skolering 84

En varslet sensasjon. Den tidlige mottakelsen av Knut Hamsuns *Sult*, sommeren og høsten 1890 87

- Posisjonering og medial dramaturgi 87
- Aviskritikkens omfang 89
- Estetiske forventninger: biografi og naturalisme 91
- Kritikk blir debatt og debatt blir lanseringsarena 96
- Etterspill og Hamsuns selvkanonisering 98

***Samtiden* og konsolideringen av kritikkinstitusjonen på 1890-tallet 100**

- Kritikerakademi 100
- Kritikkens og litteraturens autonomi 101
- Kritikkbegreper: pragmatisme og tilpasningsdyktighet 102
- Ny tid, nye normer? 104
- Psykologi, drøm og kunstens produktivitet 107

Litteratursosiologi: forfatterportrettet og øyeblikkets moment 107

Kunsten, moralen og kritikken. Christen Collin og naturalismedebatten våren 1894 110

En kontrær kritiker trer frem 110
En totalmoralisk litteraturkritikk 111
Garborg som hovedeksempel
(og Garborgs «takk» til Collin) 114
En anmelder ute av takt med sin tid
– eller midt i den? 117

Den norske Forfatterforening – vårt første kritikerlag 119

Til aksjon 121
Kollektivismen mot individualisme 122
Anmeldelse versus kritikk 123
Nils Kjær og det kritiske essayet 124
Feltets dualistiske struktur 125

Impresjonistisk anmelderi som oppdragelse til lesning: Carl Nærups kritiske praksis 127

Jules Lemaître og den impresjonistiske kritikk 129
Det kritiske portrettet 130
Stemningssuggesjon 132
Den uinspirerte kritiker 134
Dominans på godt og vondt 135

Tegnet litteraturkritikk: satire og kritisk portrettkunst 138

Illustrasjoner i norsk presse 138
Vittighetspressens kulturlivskommentatorer 140
Hamsuns konfrontasjoner som ny modell? 144
Forfatterportrettet som kritisk ytring 147
Tegnet kritikk i forlengelse av satirepressen 152

Litteraturkritikk som institusjon 155

Kritikk er relasjonelle forhold 156
Kritikk som autonom praksis 157
Kritikkens tankemønstre 158

1905–1925: NASJONALISERING AV KRITIKKOFFENTLIGHETEN 161

Samlet presse og nasjonal kulturforvaltning 161
Ny realisme – ny kritikk? 162
Et langtrukket generasjonsskifte 164
Polarisert kritikk: borgerlig kritikk, arbeiderpresse og de kulturradikale 165
Kampen om det nasjonale – og om individualiteten 167

Den nynorske skriftålmenta i ein konsolideringsfase. Litteraturkritikken i avisa Den 17de Mai og familiebladet For bygd og by 171

«Å nytta tidsstraumane»: oppstarten 171
Eiga dagsavis: Polemikk og autonomi 172
Det lukka skriftrommet 174
Nasjonal og språkleg ideologi for heile familien 176
Kritikk som strategisk sjanger i kampen om landsmålet 177

Den kritiske arbeiderpressen i Norge. Social-Demokraten frem til 1918 181

Parlamentarisme og partipresse 181
Arbeiderklassens smaksdommere 182
«Anmelderstriden»: litteratur, forleggere og journalistisk korrupsjon 184
Fernanda Nissen: kritikk på avislesernes vegne 187
Litteraturkritikken i Social-Demokraten høsten 1918 188

Kritikkstudie 1907: Den kritiske mottakelsen av Sigrid Undsets Fru Marta Oulie 192

En intens gråhet 192
En impresjonistisk-tematisk kritikk 194
Kritikkens engasjerte alvor 196
Sammenliknende kommentarer 198
«... jeg vil se hvordan det ser ut –» 201

Kritikk som praktisk diplomati:**Eivind Berggrav og Kirke og Kultur 202**

Vitenskapelig input 203

Eivind Berggrav som kritiker 204

Naturvitenskap som alliert 208

Brobygger og balansekunstner

– den diplomatisk kritiker 208

Edda og litteraturvitenskapens betydning for kritikken 211

Eddas grunnleggelse og det nasjonale 211

Forfatteren som individ 213

Stil som forfattersignatur og verktøykasse 214

Tekstnær eller biografisk lesning som mål? 215

Fagets selvrefleksjon 216

Kritikk av oversatt litteratur:**norsk Dostojevskij-kritikk 218**

Dostojevskijs utopiske profetisme:

kritikkens kvalitetsvurderinger 220

Gjennombrudd, etablering og (re)aktualisering:

norsk Dostojevskij-kritikk i tre faser 225

1925–1945: VERDIKAMP OG NYTT MASSEMEDIEUM 231

Krise og fremgang 231

Kritikkinstitusjonen 233

Ny psykologi og kristen vekkelse:

psykoanalyse og Oxfordbevegelsen 234

Rasjonalitet, opplysning og eliter 238

Strid og konsensus 240

Nasjonale møtesteder og brobygging 241

Den mediale sammenheng og NRK 243

Litteraturkritikk under krigen 244

Kritikkstudie 1926: den kritiske mottakelsen av Cora Sandels debut *Alberte og Jakob* 247

En mannlig blindhet? 247

Fra impresjonisme til kulturradikalisme 248

Kritikk i en politisk overgangstid 251

«... en lidenskap som brenner innover» 255

Mellomkrigstidens kritiske engasjement 259

Kritikken ved sensurens grenser II:**moralsk bokanmelderi 1931–1935 260**

Den skitne strømmen 260

Et kulturradikalt forsvar 261

Kritikeren som angiver 264

Riksringkastingen – en nasjonal litterær offentlighet 270

Opplysning: kanon eller kritikk? 271

Det litterære radioforedraget 272

Den tidlige radioens resepsjon av

samtidslitteratur 273

Litteraturkronikken 276

Kritikk i NRK 277

En nasjonal litterær offentlighet 279

Olav Midttun – nasjon og nynorsk 279

Karen Grude Koht – et nytt samarbeid 281

Nasjonalsosialistisk estetikk og motstandskritikk: litteraturkritikk under okkupasjonen 287

Norskhet som kvalitetskriterium 287

Nye forordninger og restriksjoner 289

Situasjonen i avisoffentligheten 290

En nazistisk litteraturkritikk 293

Opprydning og sensur 297

Klassikermobilisering som

motstandskritikk 298

Verdinormer i konflikt og samklang 300

1945–1965: ETTERKRIGSTID OG KULTURELL NYORIENTERING 305

Ekspanderende skriftliv 306

Intensivering av verdidebatten 314

Modernismedebatt 315

Etterkrigskritikkens retorikk 318

Kulturell og økonomisk kapital 319

Norsk Litteraturkritikerlag (1946–1998) – en institusjon i institusjonen 323

Innstiftelsen 323

Kampene 326

Kritikerprisen 329

Tverrestetisk fusjon 331

Organisering = sterk institusjon? 334

Høyt og lavt i VG.

Litteraturkritikken i uke 50, 1949 336

Etterkrigsavisen VG 336

Akademisk litteraturdebatt som kulturstoff 337

Formater, tall og kritikkens funksjon 338

Tradisjonelt og moderne 340

Høyt og lavt 343

Kritikkens møte med det uforståelige. Om resepsjonen av Kristofer Uppdals *Kulten* 346

Frem fra glemselen 346

Den samtidige kritikken 347

La det bli god sport å lesa det! 347

Berøringsangst 349

Fremtidige doktoravhandlinger 350

Meddikteren 351

Uråd like under jul 352

Det gale geniet 353

Kritikk fra utkikkspataet 355

Kritikken ved sensurens grenser III:

Mykle-saken 1956–1958 357

En prinsipiell debatt 357

Litteraturkritikk som «politianmeldelse» 358

Kritikk og yringsfrihet 359

De tre bølgene 363

Radiokritikkens egne former 366

Bokkronikken 367

Dagens bok 368

Fra foredrag til hørebilder, intervju og samtaler 370

Det litteraturhistoriske foredraget 371

Hørebilder 372

Intervjuet 373

Debatter og panelsamtaler 374

Kritisk formidling 378

Kritikkstudie 1965: den kritiske mottakelsen av Dag Solstads *Spiraler. 7 noveller* 379

Dag Solstads *Spiraler. 7 noveller* 379

Kritikken i *Aftenposten* og *Arbeiderbladet* 380

Slakt 383

Den øvrige mottakelsen 385

Kritikkens muligheter 387

1965–1990: LITTERATURKRITIKK I VELFERDSSTATEN 389

Velferdsstaten og de litterære støtteordningene 389

Nonsenspoesi på Stortinget 391

Poetikk og politikk 392

Kampen om verdiene fortsetter:

Bazarovs barn 394

Postmodernistene kommer! 396

Utdanningsboom og positivisme-debatt 398

Å utdanne kritikere 400

Fra internasjonalt utsyn til motstand mot kommersialisme 402

Maktbevisste og mottakelige – det doble perspektiv hos *Profil*-kritikerne 1966–69 407

Espen Haavardsholms metode:

formspråkets kraft 409

Dag Solstads metode: indre og ytre perspektiver faller sammen 410

Jan Erik Volds metode: meddiktende og normsettende livssynskritikk 412

Einar Øklands metode: dagliglivets og den illojale varslersens nøkterne optimisme 414

Nye standarder 416

Etterskrift: 1968/69 – likvidering av kritikken og ny sakkritikk 416

Kritikken i *Syn og Segn* ved inngangen til 1970-åra: litteratur, samfunn og nye opplysningsprosjekt 418

Folkeopplysning og debatt 418

«Kvalitetsbilligbøker» og sakprosa-kritikk 419

Politisert ålmente og litteraturkritiske eksperiment 421

Kritikar mot forfattar: konfrontasjon eller diskusjon? 422

Politikk og estetikk:**Venstrekritikken 1970–1980 427**

- Grupper, organisasjoner og tidsskrifter 427
- Teoriens triumf 428
- Maoistkritikken: arbeiderklassens stemme? 430
- Den antimaoistiske kritikken: Politikk er form 433
- Debatten om nye og gamle litterære former 433
- Litteraturkritikk med et kvinneblikk 434
- Realistisk eller modernistisk kritikk? 437

Kritikk som oversettelses- og gjendiktningens problematikk: kinesisk og japansk lyrikk (særlig haikudikt) på norsk 439

- Striden om den gode gjendiktningen: Christina Hellmans kritikk av Arne Dørumsgaard 439
- En panegyriske og lite analytisk kritikk: VG-anmeldelser ca. 1950–1970 440
- Mot en analytisk kritikk utover på 1970-tallet 443
- Modernismekritikk med ideologiske føringer? 444
- Kritikk, gjendiktning og fornyelse 446

Georg Johannesen som litteraturkritiker og metakritiker 448

- Dagsavis- og tidsskriftkritikeren 448
- Om *‘Norges litteraturhistorie’*: Georg Johannesens litteraturkritiske program 451
- Sakprosa som fiksjonslitteratur 454

Litteraturkritikkens retorikk 457

- Diskursive utvekslinger 458
- Retorisk speiling 460
- Virtuelle fellesskap 463
- Overtalelsesformer 464
- Klisjeer 465
- Manipulasjon 468
- Utsagnsposisjon 470

Kritikkjournalen (1983–1998) som kjønnspolitisk og litteraturkritisk korrektiv 473

- Kritikk som kvinnesak 473

- En ny plass i det kritiske kretsløpet? 474
- Kritikk, kontekst og kriterier: to eksempler 476
- Kjønn, skrivemåte og kritikkenes sosiale funksjon 478
- Makt og motmakt i det litterære feltet 483

Kritikk og underholdning – mellom høyt og lavt i resepsjonen av Isabel Allende 486

- En oversatt forfatters vekst og fall 486
- Fra magi til underholdning: på innsiden av kritikken 487
- Kvalitet og underholdning 489
- Mellom høyt og lavt: underholdning 490
- Den underholdende kritikken 491

Litteraturstoffet i Dagbladet i uke 48, 1986 493

- Dagbladet som avisorgan i 1986 493
- Dagbladet-kritikken høsten 1986 494
- BOK-ekstra: sjangerkonsentrasjon og journalistiske kriterier 496
- Kriminal- og spenningslitteratur: anmeldelser ved Nils Nordberg 498
- Kritikkens funksjon og normer 500

Innkjøpsordningen som statsautorisert litteraturkritikk 502

- En korporativ institusjon? 505
- Et indre perspektiv: domstol eller idealkritikk? 506
- Hva kjennetegner en dårlig bok? 508
- Sluttstrek: tall og konsensus 509

Kritikken i NRK Radio på 1980- og 1990-tallet: et eget luftrom 510

- 1980-tallet – pionertid 511
- Forsiktige og uforsiktige forsøk 512
- Internaliserte endringer 514
- 1990-tallet – et kritisk tiår 515
- Teoretisk sult 516
- Tre kanaler – nye verdier 519
- Konklusjon 522

**1990–2010: NYE UTVIDELSER OG
INNSNEVRINGER AV
KRITIKKOFFENTLIGHETEN 525**

Aviskritikken 526

Tidsskriftene 529

Skolering og metarefleksjon 531

Kritikkens retorikk 533

Kritikkens steder 534

Et nytt paradigme? 535

**Tidsskriftet *PROSA* til
sakprosa-kritikkens fremme 537**

Avantgarde-*PROSA* (1995–1999) 537

Ungjournalistisk *Prosa* (2000–2005) 541

Bransje-*Prosa* (2006–2010) 545

Sakprosa-kritikk – en egen profesjon? 547

**En pris for kunsten å vurdere:
«Årets litteraturkritiker» (1994–) 548**

Politikk og estetikk i barnelitteraturkritikken.

Pappa er sjørøver (2011) av

Hans Sande og Silje Granhaug 558

Den politiske barneboka 558

Karikaturen som utfordring til kritikken 559

Kritikken og politikken 561

Demarkasjonslinjer for barnelitteratur og
barnelitteraturkritikk 563

Kritikken og estetikken 564

Estetikk og humor trumfar politikken 565

Kriteria i barnelitteraturkritikken 566

Litteraturkritikkens digitale grensesnitt 569

Nettaviser og -tidsskrifter 570

Bloggens sjangerhistorie 572

Den unglitterære kritikerbloggen 573

Typisk bokblogging 575

Institusjonalisering og definisjonsmakt 578

Utvidede sosiale nettverk 579

Fra monolog til kakofoni? 580

**Kritikkens fenomenologi. Kroppen i norsk
litteraturkritikks historie 582**

Kritikk, smak og språk 582

Kritikerens kropp? 584

Den historiske kritikerkroppen 585

Fysiologisk estetikk? 587

Smak, mat – og kropp 588

Kritikerkroppen som rekvisitt – og som gissel 592

**Kritikkens former – utkast til en
kritikkhistorisk typologi 595**

Bokanmeldelsen 595

Dikterportrettet 596

Essayet 597

Avhandlingen og pamfletten 597

Parodien 598

Diktet som kritisk form 598

Samtaleprogrammet 600

Bokbloggen 601

Appendiks 603

Litteraturliste 605

Navneregister 641

Bidragstere 651